

Grenser og trygge rammer

1. Bilder i sosiale medier
2. Fysiske grenser
3. Psykiske grenser
4. Mobbing og plaging
5. Taushetsplikt
6. Politiattest og overgrep
7. Leirregler som formidles til leirdeltakere

1. BILDER I SOSIALE MEDIER

Fakta: Barn under 15 år må ha tillatelse fra foresatte når bilder skal publiseres i sosiale medier (kilde: slettmeg.no). I NMS U har vi løst dette ved at det i påmeldingsskjemaet for leiren/ arrangementet må velges om en godtar at bilder av deltakeren kan brukes. Selv om det svares ja, ønsker de ikke nødvendigvis å alltid bli fotografert. Vi respekterer det om noen ikke vil bli avbildet, eller ønsker at et bilde de ikke er fornøyde med skal slettes.

- Det er viktig at vi respekterer at bilder av barn som ikke skal publiseres ikke blir det, eller havner på avveie. Hvordan løser vi dette i praksis på leir?
- Når det er mange deltakere vi ikke kan navn på, hvilke gode løsninger kan vi da benytte oss av?
- Hvordan kan vi som ledere være med på å lage gode rammer og et miljø der det er helt naturlig å spørre om å både ta bilder av, og legge ut bilder av ungdommer og andre ledere?
- Bilder som havner på nett eller i sosiale medier har vi ikke kontroll over lenger. De kan i praksis havne hvor som helst. At bilder av leirdeltakere i badetøy/mye naken hud eller bilder som kan virke latterliggjørende ikke skal tas eller publiseres, er derfor lett å begrunne. Kan dere komme på flere situasjoner hvor det ikke er greit at bilder av deltakere/ledere publiseres?
- Hva gjør vi når deltakere på ungdomsleirer ønsker å dele bilder med hverandre i etterkant av leiren via nettskyer eller lukkede grupper på sosiale medier? Hvordan overholder vi da retten ungdommer har til å ikke la bilder tatt av dem deles uten samtykke?
- Hva er gode bilder til sosiale medier? Hvordan kan de se ut og hva bør de inneholde?
- Hvilke ting er det viktig å tenke over ang. bruk av bilder i sosiale medier?

2. FYSISKE GRENSER

Fakta: I Norge i dag er det dessverre mange barn som opplever overgrep (fysiske, seksuelle og psykiske). Det er vanskelig å få konkrete statistikker på dette, da ikke alt anmeldes eller rapporteres. Men det er sannsynlig at i hver skoleklasse er det 1-2 barn som er utsatt for seksuelle overgrep/overtramp av ulike slag (kilde reddbarna.no).

Et mer konkret tall er at 1 av 5 unge i Norge har opplevd fysisk vold fra en forelder i oppveksten (Kilde: stoppvold.no)

- Når vi har ansvar for bli-kjenteleker og leker på leir, er det viktig at vi er bevisst på at ikke alle er komfortable med

leker med nærkontakt. Noen barn og ungdommer liker ikke at andre kommer for tett på dem, og blir utrygge av det. Uavhengig av om barna har opplevd overgrep eller ikke, hvis de ikke vil delta er det helt i orden, de kjenner selv sine grenser (det kan også handle om hva de psykisk er klar for)! Hvordan kan vi som ledere presentere og legge opp til leker som alle kan føle seg komfortable med å delta i?

- Leker som innebærer å sitte på fanget til andre, mye fysisk kontakt (eks. Blitzleken), leker som utfordrer intimsone m.m. kan oppleves som morsomme for noen. Samtidig vil det være deltakere som ikke opplever dette som greit eller gøy. Dette kan henge sammen med ulike ting som f.eks. flauhet rundt egen kropp (spesielt i tenårene), respekt for hverandres intimsone, tidligere overgrep og assosiasjoner knyttet til dette. Har dere vært med på leker som dere tenker at ikke ville være greit å arrangere om dere hadde ansvaret?
- Hvordan kan vi lage en kultur der vi hauser leker som ikke oppleves som ubehagelige eller som et overtramp på deltakere?

Vi har alle ulike behov for fysisk kontakt. Noen er glad i klemmer både fra venner og bekjente, mens for andre holder det med et hei. Som leder er det viktig å være bevisst sine egne grenser og samtidig også være var på andres grenser.

- Ledere skal ikke klemme eller sette barn på fanget uten av de vet at det er greit for barnet. Ikke alle barn ønsker å få/gi klemmer til ledere, leie, sitte på fanget osv. Hvordan kan vi unngå å legge opp til at det blir kleine situasjoner for barna på leir?
- Ikke alle barn ønsker fysisk kontakt med ledere. Det beste er å spørre barna før du gir dem en klem. Hvilke andre måter kan vi se/oppdage at barna ikke ønsker f.eks. å sitte på fanget ditt eller få en god klem?
- To barn er veldig klengete på deg, og du er ikke komfortabel med det. Hvordan kan vi løse en slik situasjon?
- Hva tenker dere om klemmekø på ungdomsleirer? I noen miljøer har det nærmest blitt tradisjon at jenter stiller seg på en rekke og gutter på en annen rekke også går rekkene mot hverandre og de gir hverandre klemmer. Hvilke utfordringer gir dette? Hvilke fordeler og gleder har en slik klemmekø? Hva tenker dere om at en slik kø blir arrangert av leirledere vs. deltakerne selv?
- Klemming, kos og massasje mellom ledere oppleves av noen som veldig hyggelig. Hva tenker dere skjer med et miljø, når dette blir normalen?

På leir sover jenter på rom med jenter og gutter på rom med gutter.

- Hvorfor er det slik tror du? Finnes det tilfeller der dette oppleves feil for barna?
- Som en hovedregel er det jenter som sier godnatt/har godnattsamling/kveldsbønn på jenterom, og gutter på rom der det sover gutter. Hvorfor er det slik tror du?
- Hva er fordelene med dette (eks. ubehag eller flaut med

skifting/nattøy med andre kjønn tilstede, unngå misforståelser og overgrep)?

- Hva er utfordringen med å dele soverom inn etter kjønn?
- Det er også ønskelig at det er to leder på rommet når de er på god-nattrunde. Dette handler også om du som leder sin sikkerhet, at du ikke skal bli anklaget for å gjøre ting du ikke har gjort. Hvordan løser vi dette når det ikke er nok ledere til dette?
- Og hvordan løser vi det om det ikke er nok ledere til å ha godnattrunde på rom med samme kjønn? Altså i de tilfellene det vil bli lang «ventetid» før leder av samme kjønn har tid til å komme inn på alle rommene.

Hva om du blir forelska? På noen leirer er det liten aldersforskjell mellom ledere og deltakere. Selv om dere er like i alder og kanskje kjenner hverandre fra før, så får ikke ledere og deltakere lov til å bli kjæresten på NMSUleir. Dette henger sammen med maktforskjellen i leder-deltaker rollene. Dersom en NMSUleder ønsker å bli kjæreste med en ungdom som en nylig har vært leder for ønsker NMSU å snakke med begge to på forhånd.

- Hvilke råd ville du gitt en venn som ble forelska i en deltaker?

3. PSYKISKE GRENSER

Det finnes mange ulike grenser for deg som leder. Det kan være grenser for hvor mye du orker å ha ansvar for, eller grenser som må til for at du skal ha det bra. Kanskje er det noen grenser du bør informere hovedleder om, for at dere sammen kan finne gode løsninger når du er på leir e.l.

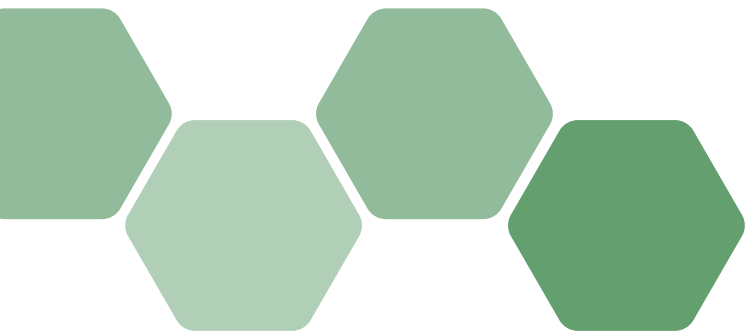
- Hvordan kan vi lage et godt miljø, der det føles greit å si at en ikke kan/er komfortabel med å gjøre noe en har fått beskjed om å ha ansvar for?
- Hvordan kan vi legge opp til at vi som ledere får pushet oss litt på egne grenser og får prøvd oss på nye ting, med mer og mer ansvar?
- Vi trenger alle pauser og mulighet til å slappe av i løpet av en dag. Introverte (som tappes for energi ved å være med andre, og trenger alenetid for å fylle på med ny energi) mennesker vil ofte kjenne på dette i mye større grad enn ekstroverte (som får mye energi av å være sammen med

andre). Det er ikke sånn at du er enten det ene eller det andre, men de fleste heller mer mot det ene. Tenk litt for dere selv, henter du mest energi alene eller sammen med andre?

- Har du erfaringer og opplevelser som gjør at du vet at du er mest intro eller ekstrovert?
- Hvordan kan vi møte barn som opplever at de blir slitne av at det er så mye som skjer rundt dem hele tiden?
- Hvordan kan vi bli kjent med våre egne grenser/behov for hvile?
- Hvordan og når er det best å ta pauser underveis i leiren?
- På noen leirer og arrangementer er det veldig travelt å være leder og programmet går nesten i ett. Hvordan kan vi organisere oss slik at alle får hvile litt innimellom, til tross for at dagen/e er hektisk/e?
- Hvordan kan vi være en støtte for andre ledere som trenger mer pauser enn oss?
- Psykisk overskudd handler om å ha det bra. Hva må til for at et lederteam skal fungere optimalt sammen på en leir?
- Hvordan kan hovedleder på leir/ansatte i trosopplæringen være best mulig støtte for deg som leder, slik at du har det bra på leir?

Fakta: Alle mennesker har behov for å bli sett og anerkjent. Noen barn har opplevd lite av dette og søker oppmerksomhet på ekstreme måter. Noen barn utforsker livet og tester grenser. Barn er ulike og som ledere må vi se, anerkjenne og gi oppmerksomhet til alle som er på leir. Noen barn er så stille og sjenerte at det går ut over deres mulighet til å bli kjent med andre og knytte vennskap på arrangementer og leir. Det er selvsagt ikke et problem å være stille og sjenert, men her snakker vi altså om de barna som er det uten å egentlig ville være det, de som blir for usikre i møte med andre. Kanskje har de opplevd/opplever erting, mobbing eller andre ubehagelige situasjoner. som gjør at de blir usikre og trekker seg unna.

- Hvordan møter vi barn som er sjenerte, usikre og så innadvendte at det går ut over deres evne til å bygge vennskap og relasjoner med andre deltakere?
- Hvordan kan vi hjelpe dem til å oppleve at de blir inkludert?
- Hvordan kan vi hjelpe dem til å bli kjent med andre?

- Hvordan forholder vi oss til barn som bråker, roper, slår eller på andre måter utagerer på en voldsom måte?
- Hvordan kan vi sette tydelige, men gode, grenser ovenfor barn som klenger og krever så mye oppmerksomhet at lederen ikke får tid til noen av de andre barna/arbeidsoppgavene sine på leiren?

4. MOBBING OG PLAGING

På snakkommobbing.no kan vi lære en del om hva vi kan se etter for å oppdage mobbing. Mobbing kan ha mange former. Det kan være utestengning fra lek eller grupper i sosiale medier, ryktespredning, latterliggjøring, dytting, sende sårende meldinger eller å dele bilder. Vi kan lese at den som mobbes kan slite i mange år etter mobbingen. Det kan ha konsekvenser som tristhet, ensomhet, dårlig konsentrasjon, sykdom, psykiske lidelser, dårlig selvfølelse. Det er mange grunner til at noen mobber; det kan handle om å tøffe seg, vise makt, få innpass i en gjeng eller være redd for selv å bli mobbet eller utestengt. Over halvparten av dem som mobber opplever selv å bli mobbet.

Når vi ser hvilke konsekvenser mobbing og plaging kan ha, er det viktig at vi som ledere tar tak i problemet så fort vi oppdager det. Oppdager du situasjoner der barn slår andre, må du stoppe dem. Bli noen utestengt, baksnakket eller kalt styggeting, må du si ifra om at det ikke er greit og hjelpe dem til å inkludere og ta vare på hverandre. Kommer barn og forteller deg at de opplever mobbing på leiren eller i hverdagen sin, er det viktig at du tar deg tid til å lytte til det de deler med deg. Er du usikker kan hovedleder hjelpe deg med hvordan situasjonen håndteres videre.

På snakkommobbing.no og laringsmiljosenteret.uis.no/skole/mobbing kan du lese deg opp på hvordan du kan avdekke og håndtere mobbing. Mange steder finnes det Mobbeombud som gir råd og jobber mot mobbing i barnehager og skole. Kanskje har dere også egne erfaringer med hva som har hjulpet for venner eller noen i klassen? Snakkommobbing.no er en chattetjeneste hvor både de som mobber og de som mobbes kan ta kontakt for å prate eller få gode råd i sin situasjon. Som leder er det viktig at du er en tydelig voksenperson. Sett deg inn i hvordan mobbing avdekkes og hvordan det håndteres før du står midt i en situasjon. I første omgang handler det om å si tydelig ifra når noe ikke er bra, samtidig som du bygger gode relasjoner til begge partene, både de som mobbes og de som mobber. Videre er det viktig å snakke med begge parter, hver for seg. Noen ganger løses situasjonene kjapt og kan ende opp i en unnskyldning og gode relasjoner. Andre

ganger er sakene kompliserte og det må jobbes aktivt over tid for at det skal skje en endring. Da bør foreldre og skole (der de involverte går på samme skole) kobles på, om de ikke allerede er involvert i plagingen mellom dem det gjelder.

- Hvordan kan vi oppdage at barn ikke trives?
- Les på nullmobbing.no: Hvilke kjennetegn finner vi hos barn som er utsatt for mobbing, som vi kan se etter på leiren?
- Hva gjør vi når vi oppdager at et barn blir ertet av andre deltakere?
- Ikke alle barn og ungdommer forstår sarkasme og ironi. Hvordan kan vi som ledere minne hverandre på at vi bør bruke andre former for humor, altså noe som alle forstår?
- Målet vårt er at alle skal oppleve leiren som en trygg og god plass å være. Hvordan kan vi inkludere dem som opplever å bli utestengt av andre på leiren?
- Hvordan hjelper vi de som ikke finner seg noen nye venner og blir gående mye alene?
- Hvordan kan vi lære leirdeltakerne å inkludere og ta vare på hverandre?
- Hva kan vi som ledere gjøre om vi oppdager at hovedleder, ansatte i NMSU eller ansatte i kirka erter eller mobber ledere eller leirdeltakere?

5. TAUSHETSPLIKT OG FORBØNN

På noen ungdomsleirer og møter er det satt av tid for samtale og forbønn. Her ønsker vi selvsagt at det skal føles trygt å dele og at det ungdommene har på hjertet ikke deles videre. De som kommer til samtale eller forbønn skal oppleve at de blir sett og ivaretatt. Og akkurat fordi vi ønsker å ivareta ungdommene skal vi aldri love dem taushetsplikt. I noen tilfeller vil det være helt nødvendig å gå videre med det du får høre. Det kan handle om alvorlige ting som misbruk, overgrep, vold og i ekstreme tilfeller situasjoner der ungdommens eller andres liv kan stå i fare. Om ungdommen forteller deg noe som du kjenner at dette blir for tungt å bære alene, eller at dette er så alvorlig at det er viktig at andre involveres, så må du ta dette opp med hovedleder/ansatte i kirka eller NMSU og/eller andre instanser som barnevern eller politi. Har vi da lovet ungdommene taushetsplikt, kan det for dem oppleves som nok et overtramp/overgrep av deres grenser. I slike alvorlige saker er det fint å samtale med ungdommene om det å dele dette med andre som kan hjelpe dem i den situasjonen de befinner seg i.

- Hvordan kan vi introdusere forbønn for leirdeltakere, som et sted hvor ting ikke blir delt videre, men hvor vi samtidig ikke bruker ordet taushetsplikt?

- Hvilke tanker har dere om måten vi ber på eller formulerer ord på i møte med barn og unge som har opplevd vanskelige ting?
- Mange er flinke til å spørre om de kan legge hånden på folk mens de ber, før de gjør det, i de tilfeller der det føles naturlig. Hva tenker dere om fysisk kontakt i samtaler med ungdommer?
- Hvordan kan vi gjøre forbønnsrommet til et sted som både er trygt og oppleves trygt?
- Det kan noen ganger oppleves unaturlig å fortelle/oppmuntre til at du helst bør gå til forbønn hos noen som er av samme kjønn? Hvordan kan dere som forbedere legge opp til at dette blir naturlig, både i valg av forbedere og i møte med deltakerne når de kommer til forbønn? Hvilke situasjoner vil det være naturlig å ikke forholde seg til denne normen?

I NMSU ønsker vi i stor grad at jenter ber for jenter og gutter for gutter. Noen grunner til dette er; en forbeder som er god på å lytte, bekrefte og være tilstede i samtalen kan skape en illusjon om en (romantisk) interesse for den andre. Om den som blir bedt for synes forbederen er veldig søt/kjekk, kan dette være forstyrrende for samtalen og forbønnen. For ungdommer som har opplevd overgrep tidligere fra det motsatte kjønn, kan det oppleves som vanskelig å skulle dele viktige bønneemner med en av det motsatte kjønn. Uavhengig av kjønn er det viktig å være bevisst på det som har med nærhet å gjøre i leder-deltaker rollen.

- Ser dere andre grunner for at det kan være lurt å oppfordre til å gå til forbønn hos noen av det samme kjønn?
- Kirkelig ressurscenter har laget heftet «Samtaler og forbønn» som gir tips og råd til hvordan vi kan sette gode rammer rundt samtaler, når leirdeltakere vil fortelle om overgrep. Heftet finnes her: http://www.kirkeligressurscenter.no/uploads/4/0/7/2/40726611/ressurshfte_for_samtalere_p%C3%A5_leir.pdf
- Hvilke av disse tipsene er det viktig at de andre deltakerne på dette kurset får med seg? Lag en liten oversikt over hva dere vil viderefremme til andre ledere.
- På ungdomsleirene har vi gjerne noen praksiser og vaner for hvordan vi pleier å gjennomføre forbønnen. På hvilke måter samsvarer det med forslagene vi finner i ressursheftet? Hvilke måter å ha forbønn på hos oss bør vi muligens endre litt på, etter at vi har lest i dette heftet?

Noen ganger vil det være nødvendig å sende en bekymringsmelding til barnevernet eller kontakte politiet. Er du usikker på hva du skal gjøre eller om noe du har blitt fortalt er noe du bør gå videre med, så kan du ringe Alarmtelefonen for barn og unge. De kan hjelpe deg med det du lurer på. Du kan også få hovedleder på leir til å ringe for deg. Telefonnummeret er 116 111. Få hovedleder/leder i NMSU regionen til å varsle barnevernet for deg om du har grunn til å tro at noe ikke er som det skal. (Se statensbarnehus.no/mistanke for fremgangsmåte med mistanke)

- Hva skjer når du ringer til Alarmtelefonen for barn og unge og hva kan de hjelpe med (se 116111.no)?
- Offentlig ansatte i skoleverket, barnehage osv. har plikt til å melde om omorgssvikt osv. Som ledere på leir er ikke

dette lovpålagt, men vi har et moralskt ansvar om å si ifra. (Kilde: barnevernvakten.no/hvem-har-meldeplikt)

- Kan det virke skummelt å melde ifra om omsorgssvikt eller overgrep? Hva må eventuelt til for at vi skal se hvor viktig det er for barnas beste at vi sier ifra når vi er urolige for dem?
- På hvilke måter vil det positivt hjelpe barnet at noen har sett det og tar situasjonen på alvor?

6. POLITIATTEST OG GRENSER

Mange barne- og ungdomsorganisasjoner, menigheter og idrettslag, har de siste årene innført en regel om at alle frivillige som har noe med barn og ungdommer under 18 år å gjøre, må levere inn en politiattest (denne søkes det om hos Politiet og den viser kun ting som er relevante for det søknaden sier. Det vil altså ikke komme opp fartsbøter og andre ting som ikke har med overgrep på barn å gjøre).

- Hva er fordelene med en slik politiattest fra frivillige (og ansatte)?
- Hva er de praktiske utfordringene med innhenting av slike attester?
- Hvilke rutiner har NMSU for innlevering av politiattest?
- Hvem må levere dette? Les deg opp på nmsu.no/attest

NRKsuper har laget et par serier som går på det å bestemme over egen kropp som setter fokus på at du bestemmer selv over kroppen din. De har også laget en sang som heter «Jeg bestemmer selv». Gå inn på nettet og se musikkvideoen: tv.nrksuper.no/serie/overgrep

- Hvordan kan en slik sang være med på å bevisstgjøre barn på grenser?
- Hvilke eksempler på grensesetting ser vi i musikkvideoen?
- Hvordan kan en sang som dette bevisstgjøre ledere på grenser?
- Kan det være situasjoner på leir og arrangementer som vi ledere må bli mer bevisste på at kan oppleves som grenseoverskridende for deltakere?

Som leder kan det være greit å vite om hvilke rutiner og hjelpeapparat som kan hjelpe om du kommer i snakk med barn og unge som deler at de har opplevd seksuelle overgrep.

- De fleste menigheter har rutiner for hva som skal gjøres når overgrep eller seksuelle krenkelser oppdages. Bruk gjerne tid på å gå gjennom disse rutinene
- Alarmtelefonen for barn- og unge 116111 er til for å gi råd og hjelp i vanskelige situasjoner som f.eks. handler om fysiske, psykiske eller seksuelle overgrep
- Forteller barn at de blir utsatt for overgrep skal Politiet varsles
- Overgrepsmottak tilbyr medisinsk hjelp og rådgivning når noen har vært utsatt for vold eller seksuelle overgrep. Er avstanden til nærmeste overgrepsmottak veldig lang, så kan den nærmeste legevakten hjelpe. Legevakten kan nås på telefonnummer 116117
- Det finnes ulike hjelpeorganisasjoner, f.eks. SMISO (Støttesenteret mot incest og seksuelle overgrep), som kan kontaktes om du er urolig for noen, eller de ønsker noen som kan støtte dem
- Kirkelig ressurscenter mot vold og seksuelle overgrep er

et nasjonalt diakonalt kompetansesenter og et kirkelig møte- og samtalested for kvinner og menn som har vært utsatt vold og seksuelle overgrep. På hjemmesidene deres er det mye bra ressurser for forebygging av vold og seksuelle overgrep.

- Skjer det overgrep på leir eller arrangementer i NMSU skal ansatte/leder i NMSU-regionen varsles. NMS og NMSU har utarbeidet rutiner for hvordan slike situasjoner håndteres (ta kontakt med NMSU om dere ønsker å få tilsendt dette dokumentet for å se hvordan NMSU følger opp seksuelle krenkelser)

Sommeren 2018 la Overgrepsmottaket i Østfold ut en video på Facebooksiden sin. Den viser en jente som tekster med ei venninne og flere andre hun har vært i kontakt med det siste døgnet. Det viser seg at hun har vært så beruset at hun ikke har vært i stand til å samtykke til et samleie som det viser seg at har funnet sted i løpet av natten etter en fest. Begge parter må ha lyst til, og være enige om at de skal ha sex, samt være over den seksuelle lavalderen, for at det skal være lovlig. Videoen gir et dramatisk innblikk i forvirringen og fortvilelsen som kan oppstå i etterkant av et overgrep. I denne videoen er det jenta som ble utsatt for et overgrep, men også gutter opplever dette. Videoen finnes ved å søke på «Video overgrepsmottak Østfold» på YouTube eller ved å gå inn på www.facebook.com/1042592909178643/videos/1457658494338747/

- Hvilke inntrykk og følelser vekker den i dere?
- Hvordan kan dere være en støtte for venner som eventuelt opplever noe lignende?
- Hva kan dere gjøre for å forebygge seksuelle overgrep i deres vennegrupper og ungdomsmiljøer?

7. LEIRREGLER SOM FORMIDLES TIL LEIRDDELTAKE-RE

Leirdeltakere som har vært på leir mange ganger, kjenner godt til leirstedets regler. Det kan handle om oppmøtested ved brannalarm, ha med voksenleder om du skal ned til vannet og bade, ta av utesko når du går inn, rusfritt arrangement, leggetider, banke på rommet før du skal på besøk til noen osv. Regler på leir er til for å ivareta deltakernes trygghet og sikkerhet. For at reglene skal oppleves troverdige, er det viktig at vi kan se for oss gode begrunnelser og kan svare på hvorfor spørsmål.

- Hvordan kan vi formulere regler slik at de oppfattes som noe positivt?
- Hvordan kan vi presentere reglene for barna på en måte som gjør at de husker dem, og forholder seg til dem på en positiv måte?
- Diskuter dere frem til hvilke regler dere synes det er viktig at dere har på deres leirsted og leire. Reglene må være lette for alle ledere å følge opp.
- Prøv å formulere alle reglene dere ble enige om i punktet over, til positive setninger som ikke inneholder ordet ikke.

Utifra de reglene dere ble enige om over: hvilke regler er det viktig å formidle til leirdeltakere når de kommer på leir, som de må vite om? Del gjerne opp i regler for barneleirer og ungdomsleirer.

Flere ressurser til temaet

Kirkelig Ressurssenter mot vold og seksuelle overgrep har utarbeidet mange gode ressurser og aktiviteter som kan brukes i ledertrening av ungdom og unge voksne. Bruk gjerne noen av oppleggene som er utarbeidet for boken «Grenser som skaper, hvordan møte utsatte og sårbare ungdommer i trosopplæringen». De finnes gratis på denne siden: www.kirkeligressurssenter.no/uploads/4/0/7/2/40726611/grenser_som_skaper.pdf